

# **Gyorselemzés a 2017. március 15-ei hollandiai választásról**

2017. március 17.

MAGYAR NEMZETI BANK

**Készítette:**

**Látta:**

**Jóváhagyta:**

## Vezetői összefoglaló

2017. március 15-én alsóházi (Tweede Kamer- Második Kamara) választásokat tartottak a Holland Királyságban. A Második Kamara az ország legfőbb törvényhozó szerve. A világ sajtóorgánumai kiemelt hírként foglalkoztak a hollandiai választással. A fokozott figyelem háttérében Geert Wilders jobboldali-populista politikus és pártja prognosztizált jó szereplése és az Európa-szerte terjedő, populista, nacionalista mozgalmak felemelkedése áll.

A holland választási rendszer sajátossága, hogy nem állít küszöböt a pártok elé, így gyakorlatilag egy pártnak elegendő 0,67%-os támogatottságot szerezni ahhoz, hogy megszerezzen egyet a 150 mandátumból. Az idei évben 28 párt indult a választásokon, ezek közül végül 13 szerzett mandátumot. A regnáló miniszterelnök Mark Rutte pártja, a VVD több mint nyolc százalékponttal előzte meg fő kihívóját, a Geert Wilders vezette PVV-t. Ugyanakkor az előző választásokhoz képest a konzervatív liberálisok több mint öt százalékpontot vesztek, ezzel szemben a populista párt képes volt 3 százalékpontot javulni. A voksolás egyértelmű vesztese a szociáldemokrata Munkáspárt, mely történelmi vereséget szenvedett el. Ezzel szemben a Zöld Baloldaliak párt a 30 éves Jesse Klaver jelölt vezetése alatt szárnyalt, megnégyszerezte korábbi szavazóbázisát. A törvényhozásban három mandátumot szerzett a Denk migráns párt is, mely közel áll a török elnök által képviselt politikai irányhoz.

Mark Rutte sikere háttérében sokan azt látják, hogy határozottan lépett fel Törökországgal szemben, amikor vezető török politikusok kampányolni akartak Hollandia területén. Ezzel sokak szerint példát mutatott, hogyan lehet jogállami körülmények között felvenni a harcot a populistákkal szemben.

Az elkövetkező hónapokban komoly kihívás előtt áll majd a miniszterelnök, akinek ahhoz, hogy hivatalában maradhasson, egy négypárti koalíciót kell összekovácsolnia.

## A holland politikai és választási rendszer

---

2017. március 15-én alsóházi (Tweede Kamer- Második Kamara) választásokat tartottak a Holland Királyságban. A második Kamara az ország legfőbb törvényhozó szerve. A felsőház (Eerste Kamer-Első Kamara) ezzel szemben csak jóváhagyja vagy elutasítja az alsóházban született döntéseket. Az alsóház 150 képviselőjét a 18. életévüket betöltött holland állampolgárok választják arányos képviseleti rendszerben (pártlistás szavazás). Kormányalakításhoz 76 alsóházi képviselő támogatása szükséges. A felsőház 75 képviselőjét indirekt módon, a 12 tartományi kormányzat választja. A parlament mindkét háza a kormányzati központnak számító Hágában székel. <sup>1</sup>

A holland választási rendszer egyik érdekessége, hogy nem ismer a magyar rendszerhez hasonló (5%-os) bekerülési küszöböt. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a 150 fős Második Kamarába minden olyan párt bekerül, amelynek a választáson sikerül megszereznie a voksok 0,67%-át. Ez is vezethetett oda, hogy a holland pártrendszer második világháború utáni fejlődésének egyik fontos ismertetőjegye a pártok számának gyors növekedése lett. „A holland pártok a katolikus, protestáns és világi szubkultúrára épülnek. A vallás politikaformáló szerepét mutatja az a tény, hogy európai viszonylatban Hollandiában található a legtöbb, a keresztény vallás értékeinek politikai úton történő érvényesítésére törekvő párt”.<sup>2</sup> A 2017-es választáson 28 pártlista közül választhattak a polgárok.

## A választások eredménye

---

Általában a hollandiai parlamenti választásokról szóló beszámolók a nemzetközi sajtóban nem számítanak kiemelt hírnek. Az idei évben a legfontosabb különbséget Geert Wilders jelentette. A politikust jobboldali-populistának minősítik, mert határozottan kiáll a tömeges bevándorlás és az iszlám előretörése ellen, valamint euroszeptikus nézeteket vall. Évek óta folyamatos rendőri védelem alatt áll, elszigetelve él, sok szakértő szerint ez is hozzájárult ahhoz, hogy egyre radikálisabbá vált a hangvétele. A populista politikus már a 2012-es választások során is esélyesnek számított, ám végül a várakozásoktól elmaradva szerepelt. Az idei évben a kiemelt figyelmet elsősorban a virágzó populista, nacionalista mozgalmak felemelkedésével lehetett magyarázni.<sup>3</sup> Arról sem szabad megfeledkezni, hogy alig pár hét múlva Franciaországban, ősszel pedig Németországban rendeznek parlamenti választásokat, és egyes szakértők szerint Hollandia fontos indikátornak számított abban, hogy fel lehessen mérni a populista mozgalmak valódi erejét egy alapító EU-tagállamban.

A választásokon való részvétel – ennek tükrében nem is olyan meglepő módon – minden várakozást meghaladt és a 13 millió választásra jogosult több, mint 80%-a<sup>4</sup> járult az urnákhoz. 2012-ben a részvételi arány valamivel 75% alatt maradt.<sup>5</sup>

A választási eredmények könnyebb értelmezése érdekében az alábbi táblázatban megtalálható a törvényhozásban mandátumot szerzett tizenhárom politikai párt neve és az általuk képviselt politikai irányzat.

---

<sup>1</sup> <http://www.grotius.hu/doc/pub/FMNIUK/41%20hollandia%20politikai%20p%C3%A1rtjai.pdf>

<sup>2</sup> <http://www.grotius.hu/doc/pub/FMNIUK/41%20hollandia%20politikai%20p%C3%A1rtjai.pdf>

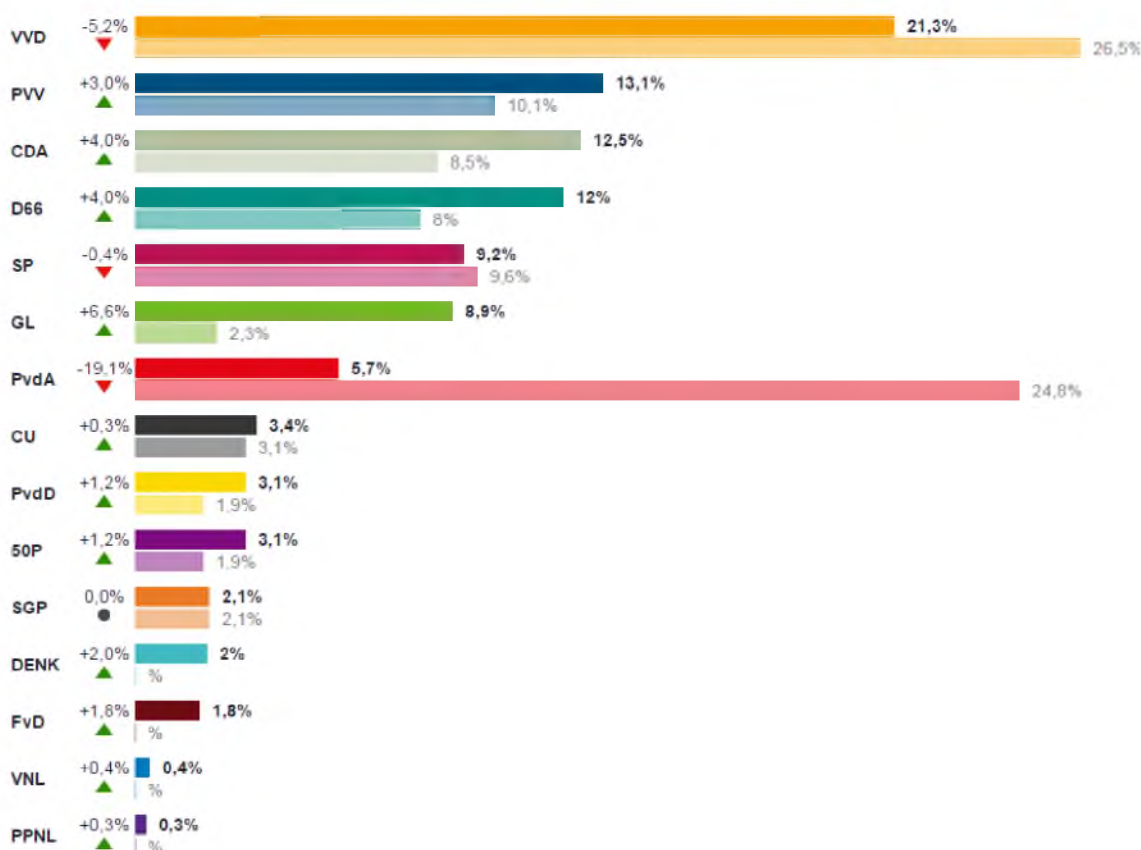
<sup>3</sup> <http://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/wirtschaftspolitik/niederlande-vor-der-wahl-wilders-ist-nicht-alles-14921491.html>

<sup>4</sup> Egyes források 81%-ról, mások 82%-ról tudósítanak, de a hivatalos eredményt csak március 21-én publikálják.

<sup>5</sup> <http://www.n-tv.de/politik/Niederlaender-lassen-die-Demokratie-siegen-article19748398.html>

A párt holland elnevezése (és rövidítése)	A párt magyar neve (és ahol nem egyértelmű, a képviselt politikai irányzata)
Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD)	Szabadság és Demokrácia Néppártja (konzervatív liberális)
Partij voor de Vrijheid (PVV)	Szabadságpárt (jobboldali populista, euroszkeptista)
Christen Democratisch Appèl (CDA)	Kereszténydemokrata tömörülés
Democraten 66 (D66)	Demokraták 66 (balközép, liberális)
Socialistische Partij (SP)	Szocialista Párt
GroenLinks (GL)	Zöld Baloldaliak
Partij van de Arbeid (PvdA)	Munkáspárt (szociáldemokrata)
ChristenUnie (CU)	Keresztény Unió (jobboldal, balközép elemekkel)
Partij voor de Dieren (PvdD)	Párt az Állatokért (balközép, állatvédők)
50plus (50P)	50plus (senior párt)
Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP)	Megújult Politikai Párt (jobboldal, keresztény, euroszkeptista)
Denk	Denk (baloldali, multikulturális migráns párt)
Forum voor Democratie (FVD)	Fórum a Demokráciáért (euroszkeptista, nacionalista)

1. táblázat Az egyes politikai tömörülések és az általuk képviselt politikai irány (a választáson elért eredményeik alapján sorba rendezve)<sup>6</sup>



1. ábra

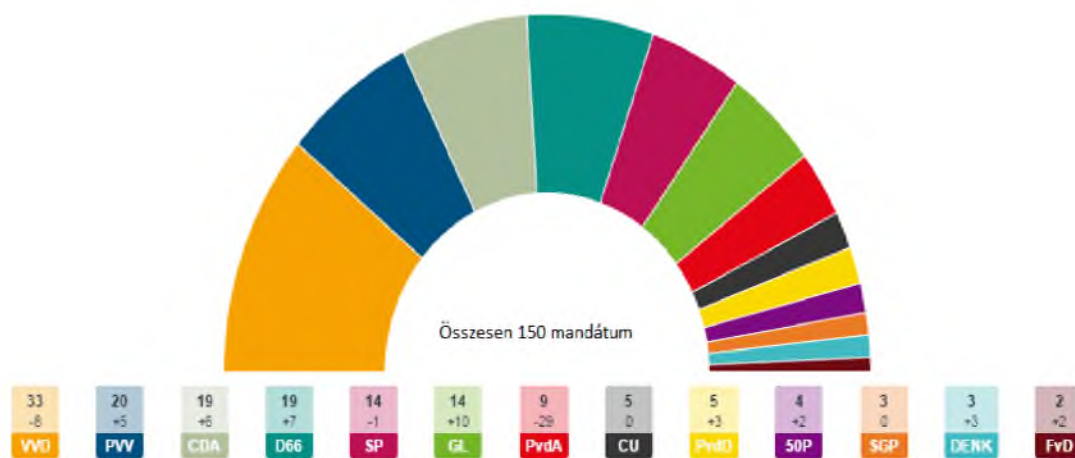
A pártokra leadott voksok százalékos eloszlása a holland hírügynökség (ANP) által március 16-án, 15.15-kor publikált állás szerint (felső sávban a 2017-es, alsó sávban a 2012-es választáson elért eredmény, feltüntetve a százalékpontos változás is)<sup>7</sup>

<sup>6</sup> <http://www.grotius.hu/doc/pub/FMNIUK/41%20hollandia%20politikai%20p%C3%A1rtjai.pdf>

<sup>7</sup> <https://www.welt.de/politik/ausland/article162883055/Die-Ergebnisse-der-Niederlande-Wahl-im-Ueberblick.html>

A fenti ábrán (1. ábra) megfigyelhető, hogy a regnáló miniszterelnök Mark Rutte pártja, a VVD több mint nyolc százalékponttal előzte meg fő kihívóját, a Geert Wilders vezette PVV-t. Ugyanakkor az előző választásokhoz képest a konzervatív liberálisok több mint öt százalékpontot vesztek, ezzel szemben a populista párt képes volt 3 százalékpontot javulni.

A voksolás egyértelmű vesztese a szociáldemokrata Munkáspárt (PvdA), mely idáig koalícióban kormányzott a VVD-vel. A választók egyértelműen kifejezték az elégedetlenségüket, a szakértők szerint elsősorban a szociális reformok miatt büntették a PvdA-t. Ki kell emelni még a Zöld Baloldaliak pártot, mely a 30 éves Jesse Klaver jelölt vezetése alatt szárnyalt. A Kereszténydemokrata tömörülés és a Demokraták 66 is 4 százalékponttal javított az előző választáshoz képest és jó eséllyel kormányzati tényezővé válhatnak.



2. ábra

A mandátumok eloszlása a holland képviselőházban (Tweede Kamer) a holland hírügynökség március 16-án, 15.15-kor publikált állása szerint<sup>8</sup>

A 2. ábra alapján megállapítható, hogy rendkívül nehéz helyzetben lesz Mark Rutte a koalíciós tárgyalások során. 76 képviselő támogatása szükséges a kormányalakításhoz. Az előző ciklusban a VVD és a PvdA 79 képviselővel rendelkezett, jelenleg csupán 42-vel. A választások előtt Mark Rutte többször leszögezte, hogy nem kíván együttműködni Geert Wilders pártjával. Ez elsősorban a jelenlegi felfokozott politikai hangulatnak, valamint a negatív tapasztalatoknak köszönhető. 2010-ben Rutte kisebbségi kormányt alakított, melyet informálisan támogatott („megtúrt”) Wilders. Ez vezetett oda, hogy 2012-ben előrehozott választásokat kellett tartani. Ruttének így elsősorban a centrum pártok támogatását kell elnyernie és előreláthatólag egy négypárti koalíció élén lehet kormányfő.

### Az első reakciók <sup>9</sup>

Geert Wilders első nyilatkozatában hangsúlyozta, hogy pártja a győztesek közé tartozik, bár jobb lett volna a legnagyobb frakcióval rendelkezni a törvényhozásban. Felhívta a figyelmet arra, hogy eddig a harmadik erő voltak, most már a második legerősebb párttá váltak Hollandiában, így a következő választásokon már minden nekik kedvezhet. Már a választások lezárása után jelezte, ő készen állna koalícióra lépni, azonban ha nem tartanak rá igényt, akkor kívülről fogja konstruktívan támogatni a

<sup>8</sup> <https://www.welt.de/politik/ausland/article162883055/Die-Ergebnisse-der-Niederlande-Wahl-im-Ueberblick.html>  
<sup>9</sup> <http://www.heute.de/niederlande-wahl-rechtspopulist-wilders-holt-nur-13-prozent-46769586.html>

kormányt a saját pártja által fontosnak vélt kérdésekben.<sup>10</sup> Ugyanakkor szerinte „nincs még vége, Ruttéval még korántsem fejezték be”.

A holland miniszterelnök szerint a demokrácia ünnepe volt a választás, ahol a szavazók nemet mondtak a rosszfajta populizmusra. Angela Merkel (CDU) német kancellár már gratulált telefonon Rutte győzelméhez, bízik a további sikeres, barátságos, szomszédságon és európaiságon alapuló közös munkájukban. Sigmar Gabriel (SPD) német szövetségi külügyminiszter Európa sikerének nevezte a holland választások kimenetelét, mely során nem csak a fennmaradásra, hanem a továbbfejlődésre is igent mondtak a hollandok. Martin Schulz (SPD), a szociáldemokraták kancellár jelöltje szerint a holland választók többsége nem ült fel Wilders hecc kampányának és nemet mondott a lakosság egy részének kirekesztésére. Jean-Claude Juncker, az Európai Bizottság elnöke a Twitteren azt üzenté, a választáson Európa győzedelmeskedett, az extrémizmus pedig elbukott.

## Rutte győzelmének „titka”

---

Az európai média hatalmas sikerként tálalja, hogy Wilders nem tudott győzni, ugyanakkor azért ennél jóval árnyaltabb a valós kép. Az „egyszemélyes párt” jelentősen tudta növelni képviselőinek számát a holland törvényhozásban és a második legerősebb párttá nőtte ki magát, elmaradva azonban a közvélemény-kutatók előrejelzéseit.<sup>11</sup>

A választások két fontos dologra is rámutattak Hollandiában. A választók elégedetlenek voltak a kormánykoalíció működésével, melyet ezért meg is büntettek, ugyanakkor a voksolók protestpárt gyanánt nem a jobboldali populista jelölt felé fordultak, hanem a centrum irányában kerestek maguknak képviselőket.<sup>12</sup>

Pár héttel a választások előtt még úgy tűnt, Geert Wilders fog győzedelmeskedni, de az utolsó napokig hat pártnak is reális esélye volt, hogy a „surranópályán” a legjobb eredményt érje el. A Spiegel magazin szerint Mark Rutte két populistának köszönheti a győzelmét.<sup>13</sup> A sikerének egyik „bábája” Recep Tayyip Erdoğan török elnök volt, aki minél hevesebben támadta Hollandiát és kormányát, annál többen sorakoztak fel a miniszterelnökük mögött. Ráadásul a közvélemény-kutatók szerint még a választások előtt pár nappal is a választók többsége bizonytalan volt abban, kire húzza az ikszet, így a bizonytalanok táborából komoly támogatottságra tehetett szert.

Egyöntetű vélemény, hogy a holland miniszterelnök rendkívül professzionálisan kezelte a diplomáciai válságot Törökországgal. Felhúzott egy „vörös vonalat”, hogy mi fér bele két baráti ország kapcsolatába. Előbb Mevlüt Çavuşoğlu török külügyminiszter gépétől tagadták meg a leszállási engedélyt, majd Fatma Betül Sayan Kaya török családügyi miniszter autós konvoját állította meg a holland rendőrség és udvariasan, de határozottan kiutasították az országból. Mindkét török politikus az erősen vitatott elnöki rendszer bevezetéséről szóló népszavazási kampány miatt akart a helyi török lakossággal találkozni és Erdoğan elnök terve mellett érvelni. A Spiegel számításai szerint több mint negyed millió török állampolgár él Hollandiában.<sup>14</sup>

---

<sup>10</sup> Frankfurter Allgemeine Zeitung, március 17-i kiadása, 1. oldal

<sup>11</sup> <http://www.heute.de/niederlande-wahl-rechtspopulist-wilders-holt-nur-13-prozent-46769586.html>

<sup>12</sup> <http://www.heute.de/niederlande-wahl-rechtspopulist-wilders-holt-nur-13-prozent-46769586.html>

<sup>13</sup> <http://www.spiegel.de/politik/ausland/niederlande-wahl-der-erdogan-faktor-bei-ruttess-sieg-a-1138969.html>

<sup>14</sup> <http://www.spiegel.de/politik/ausland/recep-tayyip-erdogan-und-das-referendum-so-viele-wahlberechtigte-tuerken-leben-in-europa-a-1138717.html>



A két konfliktus hatására a török-holland kapcsolat a mélypontjára zuhant, Ankara kiutasította a holland nagykövetet, a holland kormányt pedig a nácihoz hasonlította a török elnök. Rutte ugyanakkor mindvégig békülő hangnemet ütött meg, élesen szembe helyezve magát Erdoğan bosszúszomjas magatartásával. Többek között munkaebédre hívta magához török kollégáját, Binali Yıldırım török miniszterelnököt is, hogy tisztázzák a kialakult helyzetet.

Hogy mekkora befolyással is volt a török elnök a hollandiai választásokra, azt talán jól jelzi a vezető holland folyóirat, az NRC Handelsblad választás másnapján megjelentetett karikatúrája, melyen Mark Rutte győzelmi ünnepén örömittasan magasba emeli a török zászlót.<sup>15</sup>

A siker másik kulcsa Wilders volt, aki a voksolást megelőző hétfő este a miniszterelnök-jelöltek vitájában felszólította a miniszterelnököt, hogy azonnal utasítsa ki az országból a török nagykövetet. Erre Rutte csak annyit mondott, hogy nem tesz ilyet és véleménye szerint éppen ez a hatalmas különbség, hogy az ember otthonról twitterezik és uszít, vagy egy országot irányít. A lakosság láthatóan értékelte a kormányfő pragmatikus stílusát.

Rutte nem egy választási ígéretét szegte meg, melyért meg is büntették a választók. De mentségére legyen szólva, a legfontosabb központi témáját, a gazdaság felvirágoztatását sikerre vitte. Két százalék körüli gazdasági növekedést ért el az ország, a munkanélküliség mértéke pedig az öt százalékos határhoz közelít.

### ***Kudarcot vallott Wilders?***

Arra a kérdésre, hogy min múlt Wilders vártnál rosszabb szereplése, a Spiegel magazin egyszerű választ adott: saját magán. Hónapokon át vezetett a közvélemény-kutatásokban, ám végül egyszemélyes pártja, a PVV rosszabbul szerepelt, mint 2010-ben.

Tom van der Meer amszterdami politológus szerint a PVV gyakorlatilag láthatatlan volt a kampány alatt. Wilders szinte az összes televíziós vitaműsort lemondta, az utcákon alig voltak jelen. Bármely másik holland politikusnak több kapcsolata van a néppel, mint Wildersnek, akit gyakorlatilag 12 éve éjjel-nappal őriznek. Kis túlzással az egész kampányát a mobiltelefonjáról intézte. Hasonlóan tehetséges Twitter felhasználó, mint példaképe, Donald Trump, de az amerikai elnök kampánya során nem szorítkozott kizárólag erre a közösségi csatornára, hanem járta az országot rendezvényről rendezvényre.

Mi lesz Wilders jövője a keserű veresége után? A holland politológus szerint egyszerűen folytatja tovább. A pártján belül kizárt, hogy megbuktatnák, hiszen ő az egyetlen hivatalos tagja a PVV-nek. Wilders abban bízhat, hogy egyszer újra eljön az ő ideje. Egy újabb menekültválság, a külföldiek által elkövetett bűnesetek emelkedő száma, esetleges terrortámadások, vagy csak a lakosság növekvő elégedetlensége az új kormánnyal szemben elegendő lenne ahhoz, hogy újra emelkedjen a népszerűsége.

Van der Meer szerint a legfőbb ellenzéki vezető szerepkörét ugyanakkor Wildersre szabták és nem feltétlenül szükséges a kormányzatban aktív szerepet vállalnia ahhoz, hogy elérje a politikai céljait. Véleménye szerint elég csak az elmúlt hetek politikai történéseit megfigyelni és megállapítható, hogy Wildersnek sikerült még egy kicsit jobbra tolnia Rutte pártját valamint a kereszténydemokratákat is.

---

<sup>15</sup> <https://www.welt.de/debatte/article162893546/Diese-Erleichterung-in-Europa-ist-surreal.html>

## A választások kimenetelének egy másik olvasata<sup>16</sup>

---

A Welt magazin egy rendkívül érdekes vélemény cikket közölt a holland választások egy másik olvasatáról. Európa-szerte sokaknak nagy kő esett le a szívéről, hogy alulmaradt a jobboldali-populista párt. Éppen hatvan évvel az Unió megalapítása után nem lett egy nyíltan EU és iszlám ellenes párt a legerősebb erő egy alapító országban. Berlinből sorra nyilatkoztak a vezető politikusok megkönnyebbülve. Első pillantásra érthető az optimizmus, hisz a felmérések szerint Wilders akár győzhetett volna és az nagyon rossz ómen lett volna a közelgő francia és német parlamenti választásokra nézve.

Hollandiában azonban a hangulat sokkal higgadtabb volt, hiszen Wilders 2010 és 2012 között de facto kormányzati tényező volt Rutte kisebbségi kormányában. Ugyan nagyon vegyes a megítélése ennek az időszaknak, de a jogállam megmaradt. Sok holland polgár számára éppen ezért volt ennyire szokatlan, hogy a fél világ azzal foglalkozik, hogy Wilders egy-két százalékponttal többet vagy kevesebbet szerez-e. Mintha legalább is az európai civilizáció jövője múlt volna ezen. Láthatóan nagyon feszült a politikai légkör Európában. Reális esély nem állt fenn arra, hogy Wilders miniszterelnök lesz, hiszen – hasonlóan a német AfD-hez – valamennyi párt elzárkózott a koalíciós együttműködéstől a populistákkal. Ugyanakkor ránézve a végeredményre, könnyen belátható, hogy ilyen választási rendszer és ennyi induló mellett szinte lehetetlen abszolút többséget szerezni a holland törvényhozásban. A pozitív üzenetet annyiban lehet összefoglalni, hogy egy Európa mellett elkötelezett politikus le tudott győzni egy EU és bevándorlás ellenest, mely manapság meglehetősen ritka jelenség.

Azonban Rutte úgy győzött, hogy elvesztette táborának ötödét. Ezzel szemben Wilders egy extrém magas részvétel mellett is javítani tudott az előző választáshoz képest és a második legerősebb jelölt lett. Gyakorlatilag az egész holland kampány fő témáit Wilders adta: iszlám- és Törökország kritika, az EU fásultsága és a szociális állam. Még a szociáldemokraták és a kereszténydemokraták megszólalásaiban és javaslataiban is Wilders mindössze egy oldalas agendáját lehetett megfigyelni. Arról sem szabad megfeledkezni a választások kapcsán, hogy először kerül be egy iszlám gyökerű migráns párt (Denk) egy európai törvényhozásba. Ráadásul a szakértők szerint a párt erősen igazodik Erdoğan kurzusához. Rotterdamban, az egykori munkás városban a migránspárt képes volt megelőzni a szociáldemokratákat is. Ez érdekes előjele a változásnak.

Különösen visszássá teszi német szemszögből a helyzetet, ha a két fej-fej mellett versenyző néppárt, a kereszténydemokrata Uniópártok (CDU/CSU) és a szociáldemokraták (SPD) holland testvérpártjait tekintjük. A szociáldemokrata PvdA gyakorlatilag megsemmisítő vereséget szenvedett, egy 25%-os koalíciós kormánypártból egy 6%-os párttá vált. Eddig a holland kereszténydemokraták adták a legtöbb kormányfőt, most azonban be kell érniük egy koalíciós partnerséggel, hisz a 12% körüli eredmény erre lehet elegendő.

Azonban ha csak egy tanulságot kellene kiemelni a választások kapcsán, akkor az a következő lenne: Párizsnak, Berlinnek és Brüsszelnek is Hágára kell vetnie a szemét, ha a populizmus elleni ellenszert keresik. Mark Rutte utat mutatott, hogyan lehet jogállami körülmények között kifogni a szelet a populisták vitorlájából. Határozottan, „jogállami öntudattal” lépett fel a törökök ellen.

---

<sup>16</sup><https://www.welt.de/debatte/article162893546/Diese-Erleichterung-in-Europa-ist-surreal.html>